

הברייתא] שייך הטעם הנ"ל, שלא היתה דעתו להגביל אותה לאחר הנישואין. בסברא זו יישב בספר 'בית אהרן' את דברי רש"י במשנתנו שמדובר מן הנישואין, שנראה כסותר לגמרא).

פרפראות

(ע"ב) 'שלח ליה רב ענן לרב הונא: הונא חברין... זיל אימא ליה... ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא...'

— רב הונא בשאלתו זו, רמז לרב ענן, שאף כי כאן בעולם הזה נראה שהוא מכובד כמותו ושוה לו (ע' בתשובת הריב"ש (שעה) שרב ענן היה ראש מתיבתא ומגדולי הדור). אין הדבר כן בעולם האמת, ששם אין לבושים המסתירים. ו'בי מרזיחא' רומז על עולם הבא. ועוד, בבית האבל האמת ניכרת ביותר, וכדרך שאמרו בני חת לאברהם באותה שעה נשיא אלקים אתה בתוכנו, שאז הכירו באמת. (מי השילוח' לרבי מאיביצא זצ"ל — ליקוטי הש"ס ח"א וח"ב. וכעין זה יש בשטמ"ק כאן בשם ריב"ש).

'אילפא תלא נפשיה באיסקריא דמכותא'... — המעשה כולו מובא במסכת תענית (כא). וראה בזה דברים נחמדים, ראויים למי שאמרם, בהקדמת רבי ראובן מרגליות לספרו 'מרגליות הים'. וציין שם כמה מקורות על כך שאילפא ידע לגלות ולברר ממשנת קדמונים, שאלות וספקות של אחרונים.

ולגוף הענין, מבואר בכמה מקומות (ראה למשל בתוס' נדה סב: ד"ה רבי חייא; שו"ת מהרי"ק קעו) שרבי בקוצר אמריו ורמזיו, כלל במשנתו את דברי שאר התנאים.

דף ע

'הפעוטות מקחן מקח... לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח' — משמע דוקא קטנים, אבל גדולים, אף על פי שיש להם אפוטרופוס מקחם מקח וממכרם מכר, שהרי הנכסים שלהם. ואעפ"י שהאפוטרופוס צריך לקיים דברי המת ואסור ליתנם ליורש עד הזמן שצוה, מכל מקום מקחו של היורש קיים ואם תפסו הלוקח אין מוציאים מידו. (עפ"י ריב"ש, מובא בשיטה מקובצת וברמ"א חו"מ רלה. וע' בבית אהרן שצידד לדעת ר"מ הלוי שאף לכתחילה אין משגיחים כלל בצוואת האב).

פרק שביעי — 'המדיר'

'המדיר את אשתו שלא תטעום... שלא תתקשט...' — פירשו בגמרא כגון שנדרה היא וקיים לה הוא. — שהרי אין אדם יכול למנוע את אשתו שלא תטעום מאחד מכל מיני פירות, ואין בידו להדירה על כך. (עפ"י ר"י מגאש. ולפי הסלקא-דעתין שהוא הדירה, מדובר כשאסר על עצמו הנאת תשמישה אם תטעום מאותו המין. תוס' עא. ד"ה בשלמא).

'וכיון דמשועבד לה, היכי מצי מדיר לה?...' — אף שלדעת כמה תנאים 'קונמות מפקיעין מידי

שעבוד', שאלת הגמרא היא כשם שמצינו שחכמים האלימו את שעבוד מעשה ידים של אשה לבעלה, שלכך אינה יכולה להקדישם (כדלעיל נט:), כמו כן מן הסתם האלימו את שעבוד הבעל למזונות אשתו (ראשונים). אולם הרמב"ם הביא (אישות יב, כג) את המשנה כצורתה, ולא הזכיר מהאוקימתות שבגמרא. וכבר התפלא על כך הר"ן כאן, והסביר שקושיית הגמרא לדעת הרמב"ם היא רק לדעת הסובר אין קונמות מפקיעין מידי שעבוד, אך להלכה שמפקיעין את השעבוד, מוסברת משנתנו כפשוטה. [יש לשאול לדעת הרמב"ם שקונמות מפקיעים מידי שעבוד ולא האלימו את השיעבוד שהוא משועבד לה למזונות, כיצד שנינו 'וציא ויתן כתובה' — והלא אסורה היא ליהנות ממנו? ויש לומר, מה טעם לא האלימו רבנן לשיעבודה, משום שסוף סוף לעולם יכול לגרשה ולהיפטר ממזונותיה, לכך אין טעם להאלימם את שעבודה ולבטל את נדרו. ואם כן סברא זו שייכת רק לענין מזונות, אבל כתובה הלא יתחייב בכל אופן, הלכך בזה האלימו רבנן לשיעבודה ולא חל הנדר להפקיע חיוב כתובה. עפ"י הגר"ש — מו].

יש מן האחרונים שרצו ליישב דברי הרמב"ם, שהדבר תלוי במחלוקת החכמים (ע' לעיל מז-מח) אם חיוב מזונות לאשה הוא מן התורה או מדרבנן. סוגיתנו שהשוותה חיוב זה לחיוב האשה במעשה ידים, נוקטת שהוא מדרבנן, וחכמים האלימו שעבוד זה, שעשו חיזוק בדבריהם יותר משל תורה. אך הרמב"ם שפסק שחיוב הבעל במזונות הוא מן התורה, הלכך לא האלימו שעבודו, ולכך הקונם מפקיעו. (אבני מילואים ובית מאיר אה"ע עב. וע' שבט הלוי ח"ה ריא, ה).

(ע"ב) 'בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד' — בדליקה למעוטי מאי? לאו למעוטי כי האי גוונא? לא, למעוטי שאר איסורים דשבת' — רש"י ועוד ראשונים כתבו שאיסורי שבת חמורים, ולכן לא התירו לומר אף בדרך עקיפה אלא בדליקה, אבל בנדרים — לא גזרו.

עוד ניתן לפרש שלפי תירוץ הגמרא, טעם איסור אמירה לגוי בשבת, אינו רק משום גזרה שמא יבוא הוא בעצמו לעשות (כמו שכתב הרמב"ם), וגם לא משום סרך שליחות, שהחמירו שייחשב הגוי כשלוחו לענין איסורין (כמו ש"כ כמה אחרונים), אלא כמו שכתב רש"י במסכת עבודה זרה (טו.) משום 'ממצוא חפצך ודבר דבר', וטעם זה אינו שייך אלא באיסורי שבת. הלכך, כשאין כאן לשון שליחות, בשאר איסורין מותר ורק בשבת אסור משום 'ודבר דבר'. (שבט הלוי ח"ג כב ושם בסי' קעב — תשו' מנן המחבר. וע"ע בריטב"א כאן). ולפי"ז יצא שבערב שבת יהא מותר לומר בלשון כזו שאינה מפורשת. וצ"ב).

פירוש נוסף יש בדברי הראשונים, לחלק בין איסורים לנדר, כי בנדר האיסור ליהנות תלוי בחיוב ממון, שכיון שהבעל מתחייב לפרנס נמצא שהיא נהנית מממונו של הבעל, אבל כשאומר 'כל הון אינו מפסיד' לא חל חיוב ממון מצד הבעל, ושוב אין איסור לאשה ליהנות מנכסיו הפרנס. משא"כ בשאר איסורים כיון שנראה כשלוחו אסור. (עפ"י ריטב"א ושיטה מקובצת).

וע' בשערי שמועות' שלשית הרמב"ם שהמדיר עובר ב'בל יחל', וכן נראה לדייק מפרש"י (ד"ה ופרנס), אין לחלק בכך, שאף כאן כבכל איסורים הואיל ונראה כשלוחו הרי זה כאילו הבעל מהנה מנכסיו ונראה כעובר בבל יחל. ומפני כן פירש רש"י לחלק בין איסורי שבת לשאר איסורים).

מפאת חוסר זמן וישוב הדעת נאלצתי לדלג בלימודי מכאן ועד סוף הפרק. רוב-ככל הדברים מועתקים מהמהדורה הראשונה.

דף עא

'הכא במאי עסקינן, כגון שנדרה היא וקיים לה איהו, וקסבר רבי מאיר: הוא נותן אצבע בין